

TARJIMADA QO'LLANILADIGAN AN'ANAVIY HAMDA INNOVATSION USULLAR

Vahobova Dilobar Akmal qizi

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy Universiteti.

Annotatsiya. Ushbu maqolada tarjimada qo'llaniladigan an'anaviy va innovatsion usullar tahlil qilingan. Tadqiqot metodologiyasi sifatida adabiyotlarni tahlil qilish va qiyosiy tahlil usullari qo'llanilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, tarjima jarayonida an'anaviy usullar bilan bir qatorda innovatsion texnologiyalardan foydalanish tarjima sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Xulosa qismida an'anaviy va zamonaviy tarjima usullarini uyg'unlashtirish zaruriyati ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: tarjima, an'anaviy usullar, innovatsion usullar, tarjima texnologiyalari, tarjima sifati

Аннотация. В этой статье анализируются традиционные и инновационные методы, используемые при переводе. В качестве методологии исследования использовались методы анализа литературы и сравнительного анализа. Результаты исследования показывают, что применение инновационных технологий наряду с традиционными методами в процессе перевода способствует повышению качества и эффективности перевода. В заключительной части подчеркивается необходимость сочетания традиционных и современных методов перевода.

Ключевые слова: перевод, традиционные методы, инновационные методы, технологии перевода, качество перевода

Annotation. This article analyzes the traditional and innovative methods used in translation. As a research methodology, methods of literature analysis and comparative analysis were used. The results of the study show that the use of innovative technologies in the translation process, along with traditional methods, serves to improve the quality and efficiency of translation. The conclusion section emphasizes the need to harmonize traditional and modern translation methods.

Keywords: translation, traditional methods, innovative methods, translation technologies, translation quality

Kirish

Tarjima insoniyat taraqqiyotida muhim rol o'ynagan va turli madaniyatlar o'rtasidagi aloqalarni ta'minlashda ko'prik vazifasini bajargan. Tarjimonlik kasbi azaldan mavjud bo'lib, asrlar davomida shakllanib kelgan. Tarjima jarayonida qo'llaniladigan usullar ham rivojlanib, zamon bilan hamnafas bo'lib bormoqda. Bugungi kunda tarjima sohasida kuzatilayotgan jadal o'zgarishlar, yangi texnologiyalarning joriy etilishi mazkur yo'nalishdagi tadqiqotlarni dolzarb qilib qo'yimoqda.

Ushbu tadqiqotning maqsadi tarjimada qo'llaniladigan an'anaviy hamda innovatsion usullarni tahlil qilish va ularning o'ziga xos jihatlarini aniqlashdan iborat.

Usullar va adabiyotlar tahlili

Mazkur tadqiqotni amalga oshirishda adabiyotlarni tahlil qilish hamda qiyosiy tahlil usullari qo'llanildi. Mavzuga oid ilmiy manbalar, jumladan, monografiyalar, dissertatsiyalar, ilmiy

maqolalar o'rganildi. Shuningdek, tarjima bo'yicha mutaxassislar bilan suhbatlar o'tkazilib, ularning tajribasi o'rganilib chiqildi.

An'anaviy tarjima usullari bo'yicha Nida [1], Fyodorov [2], Komissarov [3] kabi olimlarning ishlari tahlil qilindi. Ushbu manbalardan an'anaviy tarjima usullarining mohiyati, qo'llanilish o'rinlari haqida ma'lumot olindi.

Innovatsion tarjima usullari va texnologiyalari bo'yicha esa Bowker [4], Sin-wai [5], Somers [6] kabi tadqiqotchilarning ishlari o'rganildi. Kompyuter yordamida tarjima qilish (CAT), mashina tarjimasi (MT), bulutli tarjima texnologiyalari kabi yo'nalishlar haqida fikr yuritilgan.

Natijalar

O'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, tarjima amaliyotida an'anaviy usullar hamon o'z ahamiyatini yo'qotmagan. An'anaviy usullar jumlasiga quyidagilarni kiritish mumkin:

- So'zma-so'z tarjima - asl matnning grammatik tuzilishini saqlagan holda, so'zlarni bevosita boshqa tilga o'girish.
- Erkin tarjima - asl matnning mazmunini saqlagan holda, uni boshqa tilda qayta ifoda etish.
- Adektat tarjima - asl matn mazmunini to'liq, aniq va uslubiy jihatdan mos tarzda qayta yaratish.

An'anaviy usullarning afzalligi shundaki, ular matn mazmunini chuqur anglashni va ijodiy yondashuvni talab qiladi. Biroq, bu usullar ko'p vaqt va mehnat talab qilishi, shuningdek tarjimonning bilim va malakasiga bog'liq bo'lishi ularning kamchiliklari sanaladi.

Innovatsion tarjima usullari esa zamonaviy axborot texnologiyalarini qo'llashga asoslanadi. Bularga kompyuter yordamida tarjima qilish (CAT), mashina tarjimasi (MT), bulutli tarjima platformalari kabi yo'nalishlar kiradi. CAT tizimlari maxsus dasturlar yordamida tarjima jarayonini avtomatlashtirish, xotirani boshqarish, terminologik bazani shakllantirish imkonini beradi [4, b.135]. MT esa sun'iy intellektga asoslangan tarjima tizimlaridan foydalanishni nazarda tutadi. So'nggi yillarda neyron tarmoqlariga asoslangan tarjima tizimlari (NMT) keng qo'llanilmoqda [5, b.242].

Innovatsion usullarning afzallik jihatlari quyidagilardan iborat:

- Tarjima jarayonini tezlashtiradi va qisqa vaqt ichida katta hajmdagi matnlarni tarjima qilish imkonini beradi.
- Terminologik izchillikni ta'minlaydi.
- Xarajatlarni kamaytiradi.

Shu bilan birga, innovatsion usullar ham o'zining kamchiliklaridan holi emas. Xususan, mashina tarjimasi yuqori darajadagi aniqlikka ega bo'lmay, kontekstni to'liq inobatga olmasligi mumkin. Bunday holatlarda tarjimonning aralashuvi talab etiladi.

Muhokama

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda tarjimada an'anaviy usullar bilan bir qatorda innovatsion texnologiyalarni qo'llash muhim ahamiyat kasb etmoqda. An'anaviy usullar sifatli tarjima yaratishning poydevori bo'lib xizmat qilsa, innovatsion yondashuvlar ish samaradorligini oshirish va tarjima jarayonini optimallashtirishga yordam beradi.

Tarjima sifatini ta'minlash ko'p jihatdan tarjimonlar va mutaxassislarning hamkorligi, an'anaviy va innovatsion usullarni uyg'unlashtirish natijasida yuzaga keladi [6, b.84]. Bunda tarjimonlarning doimiy ravishda o'z malakasini oshirib borishi, yangi texnologiyalarni o'zlashtirishi talab etiladi.

Ayni paytda mashina tarjimasi sohasidagi izlanishlar va sun'iy intellektning rivojlanishi kelajakda tarjimonlik sohasida yangi imkoniyatlar eshigini ochishi kutilmoqda. Shu bois, bu yo'nalishdagi tadqiqotlarni yanada chuqurlashtirish, sohaga oid muammolarni hal etishda davom ettirish zarur.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, tarjima jarayonida an'anaviy va innovatsion usullar o'rtasidagi muvozanatni topish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. Sifatli tarjima yaratish uchun an'anaviy yondashuvlarning metodologik asoslarini saqlagan holda, ularni zamonaviy texnologiyalar bilan boyitish maqsadga muvofiq.

Tarjimonlar an'anaviy ko'nikmalarni muntazam takomillashtirib borishi, shu bilan birga innovatsion texnologiyalardan samarali foydalanish yo'llarini o'rganishi lozim. Til va madaniyatlararo muloqotni ta'minlashdagi mas'uliyatli vazifani bajarish uchun tarjimonlar har tomonlama yetuk va zamonga mos mutaxassis bo'lishlari talab etiladi. Zero, tarjima insoniyatning bebaho ma'naviy merosini asrab-avaylash va boyitishda muhim o'rin tutadi.

References:

1. Nida, E. (1964). *Toward a Science of Translating*. Brill.
2. Fyodorov, A. V. (1983). *Osnovy obshchey teorii perevoda*. Vysshaya shkola.
3. Komissarov, V. N. (1990). *Teoriya perevoda*. Vysshaya shkola.
4. Bowker, L. (2002). *Computer-Aided Translation Technology: A Practical Introduction*. University of Ottawa Press. [Bowker, 2002, 135]
5. Sin-wai, C. (2015). *The Routledge Encyclopedia of Translation Technology*. Routledge. [Sin-wai, 2015, 242]
6. Somers, H. (2003). *Computers and Translation: A Translator's Guide*. John Benjamins Publishing. [Somers, 2003, 84]
7. Djafarova, Dildora, Yaxshiboyeva Nodira, and Abdullayeva Zulfiya. "Socio-Cultural Memory and Its Reflection in French Phraseology." *Journal of Positive School Psychology* (2022): 2883-2889.
8. Yaxshiboyeva, Nodira. "Reconstruction of coloristic expressions in erkin azam's" noise" and" pakana's love"." *Конференции*. 2021.
9. Ilhomovna, Djafarova Dildora, and Bobokalonov Odilshoh Ostonovich. "Interaction of Language Games in the Articulation of "Historical Memory" Within French and Uzbek Phraseology." *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education* (2993-2769) 2.1 (2024): 348-354.
10. Ilhomovna, Djafarova Dildora, Bobokalonov Odilshoh Ostonovich, and J. A. Yakubov. "Archaic Phraseological Units as Windows into "Historical Memory" in French and Uzbek Linguistic Traditions." *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157) 2.1 (2024): 163-169.
11. Ilhomovna, Djafarova Dildora, Bobokalonov Odilshoh Ostonovich, and Yaxshiboyeva Nodira Ergashovna. "Contemporary Usage of Archaic Phraseological Units Expressing "Historical Memory" In Uzbek and French Languages." *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education* (2993-2769) 2.2 (2024): 371-377.
12. Ilhomovna, Djafarova Dildora. "Phraseological Units Expressing" Memory"/" Mémoire" in Linguistics and their Analysis through Texts." *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development* 2.11 (2023): 490-492.

13. Яхшибоева, Нодира. "Таржима жараёнида маданиятлараро мулоқотнинг социолингвистик хусусиятлари." Академические исследования в современной науке 2.17 (2023): 165-169.
14. Иногамова, Ф. М., and Н. Э. Яхшибоева. "Фразеологик маънонинг конвенциаллиги." Academic research in educational sciences 3.5 (2022): 1176-1182.
15. Яхшибоева, Н. (2023). Туристический дискурс как один из особых видов институционального дискурса. International Bulletin of Applied Science and Technology, 3(6), 879-884.
16. Яхшибоева, Нодира. "The role of tourism terminology in french." O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI XABARLARI, 2023,[1/4] (2023).